

OCHRANA PŘED POVODNĚMI V ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ

OBSAH

1. Předmluva
2. Úvod
3. Právní východiska
 - 3.1 Stavební zákon
 - 3.2 Vodní zákon
4. Ochrana před povodněmi – územní plánování
 - 4.1 Územně analytické podklady
 - 4.2 Politika územního rozvoje
 - 4.3 Územně plánovací dokumentace
 - 4.3.1 Zásady územního rozvoje
 - 4.3.2 Územní plán
5. Ochrana před povodněmi
 - 5.1 Oborové dokumenty
 - 5.2 Další opatření
6. Součinnost orgánů veřejné správy při ochraně před povodněmi
7. Dokumenty zveřejněné na internetu
8. Související předpisy

1. PŘEDMLUVA

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR spolu s Ústavem územního rozvoje v rámci své metodické činnosti vydává na pomoc **orgánům veřejné správy** při řešení povodňových opatření řadu materiálů.

V reakci na povodně v roce 1997 byla v roce 1999 vydána metodická pomůcka – leták „*Protipovodňová ochrana v územních plánech obcí*“, která obsahovala systematicky utříděné informace z oblasti územního plánování a ochrany vod o možnostech územně plánovací dokumentace při zabezpečování ochrany před povodněmi.

Na základě analýzy zkušeností vybraných měst postižených povodněmi (v roce 1997 i v roce 2002) se zohledňováním protipovodňových opatření při pořizování územně plánovací dokumentace v letech 1999-2002 byl v roce 2003 vydán „*Sborník příkladů územně plánovací dokumentace*“. Sborník obsahoval i zkušenosti jednotlivých aktérů procesu pořizování územně plánovací dokumentace – tedy zástupců měst, pořizovatelů územních plánů, správců povodí a vodoprávních úřadů s prosazováním potřebných opatření do územně plánovací dokumentace.

Po povodních v roce 2002 došlo rovněž k aktualizaci letáku z roku 1999, který byl v roce 2003 vydán pod názvem „*Protipovodňová ochrana v územně plánovací dokumentaci obcí*“. Tato aktualizace zohlednila zejména nový vodní zákon č. 254/2001 Sb., který nahradil zákon č. 138/1973 Sb.

Od roku 2002 došlo k řadě dalších legislativních změn, kdy v roce 2007 vstoupil v platnost nový stavební zákon, vládou

byl v roce 2007 schválen *Plán hlavních povodí České republiky* a v roce 2009 celostátní dokument územního plánování *Politika územního rozvoje ČR 2008*. Dále byl v roce 2010 novelizován vodní zákon, a to významně (tzv. velká novela).

Materiál „*Ochrana před povodněmi v územním plánování*“, který se k Vám dostává nyní, na výše zmiňované dokumenty navazuje, informace v nich uvedené aktualizuje a rozšiřuje.

Další informace o možnostech ochrany před povodněmi obsahuje i příručka „*Koordinace územních plánů a pozemkových úprav*“, vydaná v roce 2010 v elektronické verzi [7].

2. ÚVOD

Po relativně dlouhém období, kdy v druhé polovině minulého století území naší republiky žádné rozsáhlé povodně nepostihly, jsme svědky toho, že se od roku 1997 četnost ničivých povodní zvýšila. V této souvislosti je nutné připomenout, že povodně jsou živelní události, které působí ztráty na životech, škody na majetku i škody na životním prostředí, a jejich výskytu nelze zabránit. Je však možné (a nutné) navrhovat a realizovat taková opatření, která jejich následky minimalizují. Škála možných opatření je široká, od dokonalé předpovědní služby přes funkční integrovaný záchranný systém až k navrhování a realizaci protipovodňových opatření v krajině.

Územní plánování je jednou z oblastí působnosti veřejné správy, která přispívá ke snižování rizika ohrožení území. Úkolem územního plánování je komplexně řešit využití a prostorové uspořádání území v souladu s cíli a úkoly, které jsou stanoveny ve stavebním zákoně (zejména § 18 a 19). **Územní plány sice nejsou realizačními dokumenty**, ale způsobem pořízení, který do projednávání zapojuje představitele veřejné správy, vlastníky nemovitostí i ostatní veřejnost, a které schvaluje a vydává zastupitelstvo obce, představují širokou dohodu všech zúčastněných na využití území obce. Součástí územních plánů jsou i návrhy opatření k zajištění účinné ochrany před povodněmi. Při navrhování této ochrany je nutná **koordinace s plánováním v oblasti vodního hospodářství**. Vodní zákon je základním dokumentem, který stanovuje pravidla pro nakládání s vodami v krajině. Nezanedbatelnou úlohu při navrhování **a zejména při realizaci** protipovodňových opatření mají i **pozemkové úpravy**. Ty pozemky plošně a funkčně scelují nebo dělí na parcely, zajišťují přístup na pozemky a řeší vlastnické vztahy. Současně **navrhují** zařízení pro zlepšení životního prostředí, **pro ochranu území před povodněmi**, vodní a větrnou erozi, vodohospodářská opatření a opatření ke zvýšení ekologické stability krajiny.

3. PRÁVNÍ VÝCHODISKA

3.1 Stavební zákon

Územní plánování je upraveno zákonem č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon – SZ), ve znění pozdějších předpisů.

Územní plánování je soustavná a komplexní činnost, jejímž cílem je dosažení dohody všech účastníků – orgánů veřejné správy, vlastníků nemovitostí i široké veřejnosti – o využití území.

SZ § 1 Předmět úpravy

Tento zákon upravuje ve věcech územního plánování zejména cíle a jeho úkoly, definuje soustavu orgánů územního plánování, nástroje územního plánování, vyhodnocování vlivů na udržitelný rozvoj území, rozhodování v území, možnosti sloučení postupů podle tohoto zákona s postupy posuzování vlivů záměrů na životní prostředí, **podmínky pro výstavbu, rozvoj území a přípravu veřejné infrastruktury**, evidenci územně plánovací činnosti a kvalifikační požadavky pro územně plánovací činnost.

Využití území řeší stavební zákon komplexně a neobsahuje proto speciální paragrafy, které by řešily problematiku povodní. Požadavky na ochranu území před povodněmi jsou obsaženy v cílech a úkolech územního plánování následovně:

SZ § 18 Cíle územního plánování

(1) Cílem územního plánování je **vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území, spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel** území, a který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích.

(3) Orgány územního plánování postupem podle tohoto zákona koordinují veřejné i soukromé záměry změn v území, výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území a konkretizují **ochranu veřejných zájmů vyplývajících ze zvláštních právních předpisů** (např. vodní zákon).

(4) Územní plánování ve veřejném zájmu **chrání a rozvíjí** přírodní, kulturní a civilizační **hodnoty území**, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. **Přitom chrání krajinu** jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. S ohledem na to **určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území**.

(5) V **nezastavěném území** lze v souladu s jeho charakterem umisťovat stavby, zařízení, a jiná opatření pouze pro zemědělství, lesnictví, **vodní hospodářství**, těžbu nerostů, pro ochranu přírody a krajiny, pro veřejnou dopravní a technickou infrastrukturu, **pro snižování nebezpečí ekologických a přírodních katastrof a pro odstraňování jejich**

důsledků, a dále taková technická opatření a stavby, které zlepší podmínky jeho využití pro účely rekreace a cestovního ruchu, například cyklistické stezky, hygienická zařízení, ekologická a informační centra.

SZ § 19 Úkoly územního plánování

Úkolem územního plánování je zejména

a) zjišťovat a posuzovat stav území, jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty,

c) prověřovat a posuzovat potřebu změn v území, veřejný zájem na jejich provedení, jejich přínosy, problémy, rizika s ohledem například na veřejné zdraví, životní prostředí, geologickou stavbu území, vliv na veřejnou infrastrukturu a na její hospodárné využívání,

g) **vytvářet v území podmínky pro snižování nebezpečí ekologických a přírodních katastrof a pro odstraňování jejich důsledků, a to přírodě blízkým způsobem**,

l) určovat nutné asanační, rekonstrukční a rekultivační záahy do území,

m) vytvářet podmínky pro ochranu území podle zvláštních právních předpisů před negativními vlivy záměrů na území a navrhopat kompenzační opatření, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak.

Nástroje územního plánování, kterými se usměrňuje využití území, jsou následující:

Územně plánovací podklady (§ 25 až § 30 SZ).

Politika územního rozvoje (§ 31 až § 35 SZ).

Zásady územního rozvoje (§ 36 až § 42 SZ).

Územní plán (§ 43 až § 60 SZ).

Regulační plán (§ 61 až § 75 SZ).

Územní rozhodnutí (§ 76 až § 83 SZ).

Územní souhlas (§ 96 SZ)

Lze využít i nový právní institut, a to předkupní právo dle § 101 stavebního zákona. Předkupní právo k pozemkům určených územním plánem nebo regulačním plánem pro veřejně prospěšné stavby a veřejně prospěšná opatření související s ochranou před povodněmi má obec nebo kraj, nebo stát podle příslušnosti k vlastnictví v souladu se zvláštními předpisy.

Pro zajištění ochrany před povodněmi je dále důležité ustanovení § 170, který upravuje účely vyvlastnění a ustanovení § 177 odst. 2, který se vztahuje k mimořádným postupům.

SZ § 170 Účely vyvlastnění

(1) Práva k pozemkům a stavbám, potřebná pro uskutečnění staveb nebo jiných veřejně prospěšných opatření podle tohoto zákona, lze odejmout nebo omezit, jsou-li vymezeny ve vydané územně plánovací dokumentaci a jde-li o

a) veřejně prospěšnou stavbu dopravní a technické infrastruktury, včetně plochy nezbytné k zajištění její výstavby a řádného užívání pro stanovený účel,
b) veřejně prospěšné opatření, a to snižování ohrožení v území povodněmi a jinými přírodními katastrofami, zvyšování retenčních schopností území, založení prvků územního systému ekologické stability a ochranu archeologického dědictví.

SZ § 177 Mimořádné postupy

(3) Opatření na stavbách a pozemcích spočívající podle okolností i v provádění staveb, terénních úprav nebo odstraňování staveb, jimiž se **předchází bezprostředně hrozícím důsledkům živelní pohromy** nebo závažné havárie, čelí jejich účinkům a zabráňuje ohrožení života nebo zdraví osob, případně jiným škodám, mohou být zahájena bez předchozího rozhodnutí nebo jiného opatření podle stavebního zákona, nestanoví-li zvláštní právní předpisy jinak.

Podrobnosti, jak protipovodňová opatření promítnout do územně plánovací dokumentace, stanovuje prováděcí vyhláška ke stavebnímu zákonu č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti a rovněž vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů.

SZ § 5 Působnost ve věcech územního plánování a stavebního řádu

(6) *Obce a kraje jsou povinny soustavně sledovat uplatňování územně plánovací dokumentace a vyhodnocovat je podle tohoto zákona. Dojde-li ke změně podmínek, na základě kterých byla územně plánovací dokumentace vydána, jsou povinny pořídit změnu příslušné územně plánovací dokumentace.*

Tento paragraf nelze opominout, je závazný pro kraje i obce.

3.2 Vodní zákon

Základním legislativním dokumentem pro řízení ochrany před povodněmi je zákon č. **254/2001 Sb., o vodách** (vodní zákon – VZ), ve znění pozdějších předpisů. Vodní zákon řeší mimo jiné opatření k předcházení a zamezení škod při povodních, stanovuje povodňové orgány a ostatní účastníky ochrany před povodněmi a jejich povinnosti. Novela zákonem č. 150/2010 Sb. upravila proces plánování v oblasti vod pro 2. etapu plánů povodí a pro pořízení plánů pro zvládání povodňových rizik do roku 2015.

VZ § 23 Plánování v oblasti vod

(1) *Plánování v oblasti vod je soustavná koncepční činnost, kterou zajišťuje stát, a jeho účelem je vymezit a vzájemně harmonizovat veřejné zájmy*

a) ochrany vod jako složky životního prostředí,
b) snížení nepříznivých účinků povodní a sucha a
c) udržitelného užívání vodních zdrojů, zejména pro účely zásobování pitnou vodou.

(2) *V rámci plánování v oblasti vod se pořizují plány povodí a plány pro zvládání povodňových rizik. Tyto plány jsou podkladem pro výkon veřejné správy, zejména pro územní plánování a vodoprávní řízení.*

VZ § 24 Plány povodí

(1) *Území České republiky náleží do třech mezinárodních oblastí povodí, a to do mezinárodní oblasti povodí Labe, mezinárodní oblasti povodí Odry a mezinárodní oblasti povodí Dunaje.*

(2) *Plány povodí podle § 23 odst. 2 se zpracovávají ve třech úrovních pro mezinárodní oblasti povodí, části mezinárodních oblastí povodí na území České republiky a dílčí povodí.*

(3) *Ministerstvo životního prostředí (dále MŽP) a Ministerstvo zemědělství (dále MZe) spolupracují v rámci mezinárodních komisí na zpracování mezinárodních plánů povodí a mezinárodních plánů pro zvládání povodňových rizik nebo souboru plánů pro zvládání povodňových rizik koordinovaných na úrovni mezinárodní oblasti povodí.*

(11) *Plány pro zvládání povodňových rizik pořizuje MŽP a MZe ve spolupráci s příslušnými správci povodí a místně příslušnými krajskými úřady. Plány zvládání povodňových rizik schvaluje vláda.*

Postup při zpracování plánů povodí a plánů pro zvládání povodňových rizik je obsažen v ustanovení § 25 vodního zákona.

Zvládání povodňových rizik upravuje ustanovení § 64a, přičemž tyto plány mohou zahrnovat rovněž podporu udržitelného využívání území, zlepšení schopnosti půdy zadržovat vodu a kontrolované zaplavení určitých oblastí v případě výskytu povodně.

VZ Čl. II Přechodná ustanovení zákona č. 150/2010 Sb.

4. *Hodnocení povodňových rizik a vymezení oblastí s významným povodňovým rizikem musí být provedeno nejpozději do 22. prosince 2011. Mapy povodňového nebezpečí a mapy povodňových rizik budou dokončeny do 22. prosince 2013.*

5. *Národní plány povodí a plány pro zvládání povodňových rizik musí být schváleny nejpozději do 22. prosince 2015.*

6. *Vodoprávní úřady jsou povinny při rozhodování, vydávání vyjádření a při provádění ostatních opatření podle zákona č. 254/2001 Sb., ve znění účinném do dne nabytí účinnosti tohoto zákona, vycházet ze schválených plánů příslušných oblastí povodí až do doby schválení nových plánů podle tohoto zákona v příslušných povodích.*

VZ § 54 Správa povodí

(6) Správci povodí evidují v rámci příslušné oblasti povodí snižování retenčních schopností záplavových území vlivem změn v území, zejména realizací staveb na ochranu před povodněmi, a při výkonu svých kompetencí navrhuji příslušným orgánům způsob kompenzace případných negativních vlivů změn v území na retenční schopnost záplavových území.

VZ § 55a

Práva k pozemkům a stavbám, potřebným pro uskutečnění veřejně prospěšných staveb na ochranu před povodněmi, lze odejmout nebo omezit postupem podle zákona o vyvlastnění.

VZ § 64 Povodně

(1) Povodněmi se rozumí přechodné výrazné zvýšení hladiny vodních toků nebo jiných povrchových vod, při kterém voda již zaplavuje území mimo koryto vodního toku a může způsobit škody. Povodní je i stav, kdy voda může způsobit škody tím, že z určitého území nemůže dočasně přirozeným způsobem odtékat nebo odtok vody je nedostatečný, případně dochází k zaplavení území při soustředěném odtoku srážkových vod. Povodeň může být způsobena přírodními jevy, zejména táním, dešťovými srážkami nebo chodem ledů (přirozená povodeň), nebo jinými vlivy, zejména poruchou vodního díla, která může vést až k jeho havárii (protržení) nebo nouzovým řešení kritické situace na vodním díle (zvláštní povodeň).

VZ § 66 Záplavová území

- (1) Záplavová území jsou administrativně určená území, která mohou být při výskytu přirozené povodně zaplavena vodou. Jejich rozsah je povinen stanovit na návrh správce vodního toku vodoprávní úřad. Vodoprávní úřad může uložit správci vodního toku povinnost zpracovat a předložit takový návrh v souladu s plány hlavních povodí a s plány oblastí povodí.
- (2) V zastavěných územích, v zastavitelných plochách podle územně plánovací dokumentace, případně podle potřeby v dalších územích, vymezí vodoprávní úřad na návrh správce vodního toku aktivní zónu záplavového území podle nebezpečnosti povodňových průtoků.
- (4) Vodoprávní úřad, který záplavové území stanovil, zabezpečí zpřístupnění dokumentace a předá jednu kopii této dokumentace MŽP.
- (5) Pokud záplavová území nejsou určena, mohou vodoprávní a stavební úřady a orgány územního plánování při své činnosti vycházet zejména z dostupných podkladů správců povodí a správců vodních toků o pravděpodobné hranici území ohroženého povodněmi.
- (6) MŽP podle podkladů správců vodních toků zajišťuje vedení dokumentace o stanovených záplavových územích na území ČR a zabezpečuje jejich evidenci v informačním systému veřejné správy.

(7) Záplavová území a jejich aktivní zóny se stanovují formou opatření obecné povahy.

VZ § 67 Omezení v záplavových územích

- (1) **V aktivní zóně záplavových území se nesmí umísťovat, povolovat ani provádět** stavby s výjimkou vodních děl, jimiž se upravuje vodní tok, převádějí povodňové průtoky, provádějí opatření na ochranu před povodněmi nebo která jinak souvisejí s vodním tokem nebo jimiž se zlepšují odtokové poměry, staveb pro jímání vod, odvádění odpadních vod a odvádění srážkových vod a dále nezbytných staveb dopravní a technické infrastruktury, zřizování konstrukcí chmelnic, jsou-li zřizovány v záplavovém území v katastrálních územích vymezených podle zákona č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele, ve znění pozdějších předpisů, za podmínky, že současně budou provedena taková opatření, že bude minimalizován vliv na povodňové průtoky; to neplatí pro údržbu staveb a stavební úpravy, pokud nedojde ke zhoršení odtokových poměrů.
- (2) V aktivní zóně je dále zakázáno
- a) těžit nerosty a zeminu způsobem zhoršujícím odtok povrchových vod a provádět terénní úpravy zhoršující odtok povrchových vod,
 - b) skladovat odplavitelný materiál, látky a předměty,
 - c) zřizovat oplocení, živé ploty a jiné překážky,
 - d) zřizovat tábory, kempy a jiná dočasná ubytovací zařízení.
- (3) Mimo aktivní zónu v záplavovém území může vodoprávní úřad stanovit opatření obecné povahy omezující podmínky. Takto postupuje i v případě, není-li aktivní zóna stanovena.

Záplavové území je vymezeno záplavovou čarou, to je křivka odpovídající průsečnici hladiny vody se zemským povrchem při zaplavení území povodní, což vyplývá z vyhlášky č. 236/2002 Sb., o způsobu a rozsahu zpracování návrhu na stanovení záplavových území [ustanovení § 2 písm. a) a b)].

Pozn.: V územním plánování je záplavové území vč. aktivní zóny jeden **ze sledovaných jevů pro územně analytické podklady, ale je i významným limitem využití území pro územně plánovací dokumentaci.**

VZ § 68 Území určená k řízeným rozlivům povodní

1. Za území určená k řízeným rozlivům povodní se považují pozemky nezbytné pro vzdouvání, popřípadě akumulaci povrchových vod veřejně prospěšnými stavbami na ochranu před povodněmi, k nimž bylo omezeno vlastnické právo dohodou nebo postupem podle zákona o vyvlastnění.
2. Za škodu vzniklou řízeným rozlivem povodní na půdě, polních plodinách, lesních porostech a stavbách v území podle odst. 1 náleží poškozenému náhrada, kterou poskytuje v penězích stát zastoupený MZe.

Do doby stanovení standardů ochrany před povodněmi, jako hodnoty přijatelné úrovně celkového rizika důsledků povodně legislativou, je potřebné vycházet z *Plánu hlavních povodí České republiky* (kapitola D.2.1.3), tj. z hodnot doporučené úrovně ochrany podle pravděpodobnosti opakování povodňového nebezpečí, při zohlednění analýzy rizik, a to:

- historická centra měst, historická zástavba – Q_{100} ,
- souvislá zástavba, průmyslové areály – Q_{50} ,
- rozptýlená obytná zástavba a průmyslová zástavba a souvislá chatová zástavba – Q_{20} ,
- izolované objekty – individuální ochrana.

Je-li známa i větší přirozená povodeň, zobrazuje správce vodního toku záplavové území i této povodně.

Další skutečnosti, které mají bezprostřední vliv na vznik a vývoj povodní z oblasti vodního hospodářství:

- kapacita koryta vodního toku,
- meteorologická situace,
- vysoký stupeň nasycenosti povodí z dlouhotrvajících srážek ev. promrzlého podloží v zimním období,
- snížení retenční schopnosti povodí v důsledku nevhodné skladby lesních porostů, úbytku zatravněných ploch a promrznutí půdy v zimním období,
- existence zpevněných ploch s nízkou propustností a drsností,
- nepřiměřené scelování pozemků, nevhodná volba plošin a necitlivé obhospodařování pozemků,
- nedostatečná protierozní ochrana,
- nedostatečný profil otvorů mostů a propustků, jejich nevhodný tvar, nedostatečná ochrana před zanášením a nepostačující množství inundačních mostů (sloužících k provedení povodňových vod),
- nedostatky ve směrovém vedení vodních toků a nevhodný tvar průtočného profilu,
- charakter, množství a způsob zajištění odplavitelných materiálů a výrobků, které se nacházejí v inundačním nebo zaplavovaném území.

Vodní toky vč. srážkové činnosti jsou součástí přírody a přírodních jevů a každá lidská aktivita se musí této skutečnosti přizpůsobit.

4. OCHRANA PŘED POVODNĚMI – ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ

Územní plánování prostřednictvím svých nástrojů stanovuje využití území i s ohledem na ochranu před povodněmi, což je obsahem níže uvedených podkapitol.

4.1 Územně analytické podklady

Stěžejním zdrojem informací pro územně plánovací činnost jsou **územně analytické podklady**.

Územně analytické podklady se pořizují pro celé území státu ve dvojí podrobnosti: pro správní území všech obcí s rozšířenou působností a pro správní území všech krajů. Územně analytické podklady jsou průběžně aktualizovány.

SZ § 26 Územně analytické podklady

Územně analytické podklady obsahují zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot, omezení změn v území z důvodu ochrany veřejných zájmů, vyplývajících z právních předpisů nebo stanovených na základě zvláštních právních předpisů nebo vyplývajících z vlastností území („limity využití území“), záměrů na provedení změn v území, zjišťování a vyhodnocování udržitelného rozvoje území a určení problémů k řešení v územně plánovací dokumentaci („rozběr udržitelného rozvoje území“).

Limity využití území se rozumí omezení změn v území z důvodu ochrany veřejných zájmů, vyplývající z právních předpisů nebo stanovené na základě zvláštních právních předpisů nebo vyplývající z vlastností území [7].

Územně analytické podklady pořizují obecní úřady obcí s rozšířenou působností a krajské úřady na základě průzkumů území a na základě **údajů o území** předávaných pořizovateli **poskytovateli údajů**, kterými jsou orgány veřejné správy, jimi zřízené právnické osoby a vlastníci dopravní a technické infrastruktury.

Seznam jevů, které se v území sledují, je uveden v příloze č. 1 vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti.

Nejdůležitější **sledované jevy** v území z oblasti vodního hospodářství a protipovodňové ochrany jsou:

- záplavové území,
- aktivní zóna záplavového území,
- území určené k řízeným rozlivům povodní,
- území zvláštní povodně pod vodním dílem,
- objekt/zařízení protipovodňové ochrany,
- významný krajinný prvek např. údolní niva.

Mezi významné krajinné prvky patří **údolní niva**, což je rovinné údolní dno, aktivované při povodňovém stavu vodního toku; tvoří ji štěrkovité, písčité, hlinité nebo jilovité naplaveniny, jejichž úložné poměry často vykazují nepravidelnosti způsobené větvením toku, vznikem ostrovů, meandrů, náplavových kuželů a delt, sutí, svahových sesuvů apod. Uvedený výklad pojmu vychází ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Dále je možno uvést, že nivou je dno říčního údolí, bez ohledu na to, jakým povrchem je pokryta (zástavba, lesy, orná půda). Často se však už jedná o nivu upravenou člověkem. Zachovaná přirozená niva se v ČR nachází již jen velmi zřídka (např. podél středního toku Lužnice, Moravy, Odry či Orlice). Mapy nivních půd tak ukazují, v jakém rozsahu mohou být území ohrožena přirozenou povodní. Údolní niva, jako limit využití území, musí být zohledňována v územně plánovací dokumentaci.

S údolní nivou souvisí i **inundace** neboli zátopové území, což je část území v okolí vodního toku, které je periodicky zaplavováno zvýšenými (povodňovými) průtoky. Tyto periodické rozlivy v přirozené (člověkem nepozměněné) části nivy jsou významné pro zdejší biologickou rozmanitost (biodiverzitu). Zátopové území nelze zaměňovat se záplavovým územím (viz § 66 vodního zákona).

Účelem pořizování územně analytických podkladů je stanovení **problémů k řešení v územně plánovacích dokumentacích**, zahrnující také ohrožení území např. povodněmi a jinými rizikovými přírodními jevy.

4.2 Politika územního rozvoje

Strategickým nástrojem územního plánování je politika územního rozvoje; ta určuje ve stanoveném období požadavky na konkretizaci úkolů územního plánování v republikových, příhraničních a mezinárodních souvislostech, zejména s ohledem na udržitelný rozvoj území, a určuje strategii a základní podmínky pro naplňování těchto úkolů. Tento dokument pořizuje Ministerstvo pro místní rozvoj.

Usnesením vlády České republiky č. 929 ze dne 20. července 2009 byla schválena **Politika územního rozvoje ČR 2008** (dále PÚR ČR 2008). Bod č. 8 tohoto usnesení ukládá ministru životního prostředí „zajišťovat ve spolupráci s ministry pro místní rozvoj, zemědělství, hejtmany a primátorem hlavního města Prahy při uplatňování PÚR ČR 2008 provázanost ochrany zemědělského půdního fondu, protipovodňové ochrany a přírodě blízkých opatření k adaptaci na změny klimatu“.

Do PÚR ČR 2008 jsou zapracovány cíle a opatření, týkající se ochrany před povodněmi z vládou schváleného *Plánu hlavních povodí ČR* (Labe, Morava, Odra).

PÚR ČR 2008 v kapitole 2 obsahuje Republikové priority územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území podle § 32 stavebního zákona, které určují požadavky na konkretizaci obecně formulovaných cílů a úkolů územního plánování a určují strategii a základní podmínky pro jejich naplňování v územně plánovací činnosti krajů a obcí a rovněž při tvorbě resortních koncepcí s důsledky pro území.

Zásady pro ochranu území před povodněmi stanovuje **PÚR ČR 2008** následovně:

PÚR ČR 2008 čl. (25):

Vytvářet podmínky pro preventivní ochranu území a obyvatelstva před potenciálními riziky a přírodními katastrofami v území (záplavy, sesuvy půdy, eroze atd.) s cílem minimalizovat rozsah případných škod. Zejména zajistit územní ochranu ploch potřebných pro umísťování staveb a opatření na ochranu před povodněmi a pro vymezení území určených k řízeným rozlivům povodní. Vytvářet podmínky pro zvýšení přirozené retence srážkových vod v území s ohledem na strukturu osídlení a kulturní krajinu jako alternativy k umělé akumulaci vod. V zastavěných územích a zastavitelných plochách vytvářet podmínky pro zadržování, vsakování i využívání dešťových vod jako zdroje vody a s cílem zmírňování účinků povodní.

PÚR ČR 2008 čl. (26):

Vymezovat zastavitelné plochy v záplavových územích a umísťovat do nich veřejnou infrastrukturu jen ve zcela výjimečných a zvláště odůvodněných případech. Vymezovat a chránit zastavitelné plochy pro přemístění zástavby z území s vysokou mírou rizika vzniku povodňových škod.

PÚR ČR 2008 obsahuje v kapitole 6 Koridory a plochy technické infrastruktury a souvisejících rozvojových záměrů vymezení ploch morfologicky, geologicky a hydrologicky vhodných pro akumulaci povrchových vod. Důvodem pro výše uvedené vymezení je především územní ochrana lokalit vhodných pro akumulaci povrchových vod pro případné řešení dopadů klimatické změny, především pro snížení nepříznivých účinků povodní a sucha, v dlouhodobém horizontu (v příštích padesáti až sto letech). Kritéria pro rozhodování o změnách v území vyplývají ze zajištění dlouhodobé územní ochrany lokalit vhodných pro akumulaci povrchových vod před jinými aktivitami, které by mohly ztížit nebo znemožnit jejich budoucí využití pro tento účel na základě „Generelu území chráněných pro akumulaci povrchových vod“, za jehož pořízení zodpovídá MŽP ve spolupráci s MZe [čl. (167) PÚR ČR 2008 a § 28a vodního zákona].

Výše uvedené republikové priority územního plánování obsažené v PÚR ČR 2008 se uplatňují v územně plánovacích dokumentacích.

4.3 Územně plánovací dokumentace

Územní plánování usměrňuje rozvoj území v návaznosti na PÚR zejména prostřednictvím územně plánovací dokumentace:

- *zásady územního rozvoje* stanovují základní požadavky na uspořádání území kraje;
- *územní plán* stanovuje základní koncepci rozvoje území obce;
- *regulační plán* stanovuje podrobné podmínky pro umístění staveb v řešené ploše.

Jak již bylo uvedeno, **úkolem územního plánování je mimo jiné vytvářet v území podmínky pro snižování nebezpečí živelních pohrom a následně pro odstraňování jejich důsledků, a to přírodě blízkým způsobem.**

Zajištění potřebné ochrany území obce, kraje nebo státu je možné realizovat mimo jiné i využíváním institutu **veřejně prospěšných staveb**, vymezovaných ve vydané územně plánovací dokumentaci. Ke snižování ohrožení území se v územně plánovací dokumentaci vymezují také **veřejně prospěšná opatření** (opatření nestavební povahy). **Stavby a opatření protipovodňové ochrany je třeba zařadit mezi veřejně prospěšné stavby a veřejně prospěšná opatření.**

Při pořizování územně plánovací dokumentace je neopominutelná úloha **dotčených orgánů**, které uplatňují podle zvláštních právních předpisů svá stanoviska ve všech fázích pořizování, a tím hájí veřejné zájmy v území. Dotčenými orgány v oblasti vodního hospodářství jsou obce s rozšířenou působností a krajské úřady (vodoprávní úřady).

4.3.1. Zásady územního rozvoje

Ochranu před povodněmi lze v potřebných souvislostech řešit v **zásadách územního rozvoje**. **Na krajské úrovni lze navrhnout ochranu před povodněmi v ucelených povodích** nadmístního významu a stanovit v širších souvislostech, jaká opatření je třeba učinit ve správních územích krajů i jednotlivých obcích, aby byla vytvořena účinná a logická soustava protipovodňové ochrany.

Zásady územního rozvoje v textové a grafické části v rámci ochrany před povodněmi obsahují vymezení veřejně prospěšných staveb a veřejně prospěšných opatření nadmístního významu.

4.3.2. Územní plán

Jako podklad pro zadání územního plánu se zpracovávají rovněž **doplňující průzkumy a rozborů**. V této fázi ověří projektant územního plánu respektive specialista na vodní

hospodářství další skutečnosti v řešeném území, které mohou mít vliv na vznik a průběh povodní vč. vyhodnocení povodní, které dané území již dříve postihly. Jedná se např. o:

- **geomorfologické poměry**
 - sklonitost řešeného území, resp. daného povodí z hlediska odtokových poměrů;
- **inženýrsko-geologické, hydrogeologické a pedologické poměry**
 - náchylnost půd k vodní erozi (erozně ohrožené lokality na zemědělském půdním fondu, ale i na pozemcích určených k plnění funkcí lesa) a předpokládané směry soustředěného odtoku (např. strže, rok- le) jdoucí směrem k zastavěnému a zastavitelnému území;
- **stav povodí**, přičemž se jedná především o využití povodí vodního toku v řešeném území
 - existence velkých zpevněných ploch v povodí, což jsou např. tělesa dopravních staveb s ohledem na náspy pozemních a železničních komunikací, intenzivně zastavěné plochy, existence a stav protierozních, retenčních a odlehčovacích nádrží, suchých nádrží (poldrů),
 - hradící efekt stávajících staveb, tj. nesprávné vedení liniových staveb, nedostatečné propustky a výška mostů, nevhodná výstavba plotů apod.,
 - výstavba v území s opakovaným zaplavováním, způsob protipovodňového zabezpečení;
- **stav vodních toků**
 - charakter vodního toku (přírodní – meandrující či upravený, slepá ramena, horská bystřina, střední nebo dolní část vodního toku apod.),
 - vodohospodářské zajištění toku (vedení trasy, úpravy příčného profilu, charakter a stav ochranných a usměrňujících hrází, jezů, nádrží a břehových porostů) a existence možných rozlivů.

V rámci doplňujících průzkumů a rozborů je nezbytné využít i plány povodí, vodohospodářské studie, generely a další vodohospodářské dokumentace, vč. dokumentace pozemkových úprav a revitalizace říčních toků.

Územní plány řeší využití území obce nad katastrální mapou, vymezují plochy s rozdílným způsobem využití a podmínky využití těchto ploch. Územní plány **obsahují koncepci využití a uspořádání území, včetně protierozních opatření a ochrany před povodněmi**. Územní plány musí být v souladu se zásadami územního rozvoje. Územní plán vymezuje dle stávajícího nebo požadovaného způsobu využití plochy s rozdílným způsobem využití, mezi něž patří **plochy vodní a vodohospodářské**.

Vyhláška č. 501/2006 Sb. § 13

- (1) *Plochy vodní a vodohospodářské se vymezují za účelem zajištění podmínek pro nakládání s vodami, ochranu před jejich škodlivými účinky a suchem, regulaci vodního režimu území a plnění dalších účelů stanovených právními předpisy upravujícími problematiku na úseku vod a ochrany přírody a krajiny.*
- (2) *Plochy vodní a vodohospodářské zahrnují pozemky vodních ploch, koryt vodních toků a jiné pozemky určené pro převažující vodohospodářské využití.*

Územní plány navrhuji hospodárné využití zastavěného a zastavitelného území a ochranu území nezastavěného, přičemž je třeba důsledně chránit území vhodná pro přirozené rozlivy v údolních nivách před jejich zábořem pro výstavbu.

Územní plány v textové a grafické části v rámci ochrany před povodněmi obsahují vymezení veřejně prospěšných staveb a veřejně prospěšných opatření místního významu. Při řešení využití území a prostorového uspořádání je nezbytné navrhovat **územně technická opatření protipovodňové ochrany v souladu s cíli a úkoly územního plánování a v souladu s charakterem územního plánu.**

Při navrhování ploch v územním plánu, zahrnujících údolní nivy, inundaci (zátopová území) nebo stanovená **záplavová území** je nezbytné respektovat prioritu čl. 26 PÚR ČR 2008. Přitom je nutné dbát také na to, aby bylo maximálně sníženo riziko škod, vyvolaných zaplavením území. Rizikové je zejména umožnit umístění např. čerpacích stanic pohonných hmot, zřizování skládek komunálních a průmyslových odpadů a látek škodlivých vodám (včetně látek toxických nebo takových, které při sloučení s vodou mohou způsobit obecné ohrožení, např. výbuchem), staveb pro chov hospodářských zvířat, silážních zařízení a pozemků pro skladování volně odplavitelných materiálů.

Umísťování staveb **v aktivní zóně** musí splňovat náležitosti vyplývající z § 67 vodního zákona, viz str. 5 tohoto materiálu.

Omezení by měla být navrhována i v území, které je známo jako zaplavované, avšak jako záplavové území dle vodního zákona nebylo stanoveno.

- **V inundačních neboli zátopových územích obecně a v těsné blízkosti vodních toků** není vhodné situovat novou výstavbu obytných, občanských, výrobních a skladovacích objektů bez stanovení ochranných protipovodňových opatření.
- **Pro zátopová území** mohou být stanovena stavebně technická opatření, např. povinnost situovat stavby výškově tak, aby podlaha obytných místností či pracovišť byla nad úrovní maximální hladiny vody dosažené při největší známé povodni nebo nad úrovní určenou na základě odborného posouzení při stanovení záplavového území.

- **V zastavěném a zastavitelném území** je třeba navrhovat využití území tak, aby nedošlo k neúměrnému zvýšení podílu **zpevněných ploch**, v důsledku toho ke zvýšení celkového odtoku povrchových vod, a tak zhoršení odtokových poměrů níže po vodním toku.

5. OCHRANA PŘED POVODNĚMI

5.1 Oborové dokumenty

Plán hlavních povodí České republiky [7] (dále PHP ČR) byl schválen usnesením vlády České republiky č. 562 dne 23. května 2007. Tento strategický dokument, vztahující se k mezinárodním oblastem povodí řek Labe, Odry a Dunaje, má závaznou část vyhlášenou nařízením vlády č. 262/2007 Sb. Ochrana před povodněmi tvoří důležitou součást PHP ČR, a to v kapitole „**Cíle a opatření v ochraně před povodněmi a dalšími škodlivými účinky vod**“.

Podkapitola 2.1 „Rámcové cíle v ochraně před povodněmi“ se zaměřuje na snížení ohrožení obyvatel nebezpečnými účinky povodní a na omezení ohrožení majetku, kulturních a historických hodnot při prioritním uplatňování principu prevence. **Hlavní zásady prevence před povodněmi v PHP ČR:**

- omezovat aktivity v záplavových územích zhoršující odtokové poměry a zvyšující povodňová rizika;
- zajišťovat efektivní návrhy preventivních protipovodňových opatření na základě kvalitních podkladů a optimalizace variant koncepcí řešení povodňové ochrany s uplatňováním rizikové analýzy, analýzy nákladů a užitků;
- při návrhu preventivních protipovodňových opatření hledat vhodnou kombinaci opatření v krajině zvyšující přirozenou akumulaci a retardaci vody v území a technických opatření ovlivňujících průtoky a objemy povodňových vln;
- používat takové způsoby hospodaření na zemědělské a lesní půdě, aby nedocházelo ke zhoršování retenční schopnosti půdy a negativnímu ovlivňování vodního režimu v krajině; k tomu připravit a zavést odpovídající ekonomické nástroje.

Podkapitola 2.2 „Rámcové cíle v ochraně vod před dalšími škodlivými účinky vod (problematika sucha a vodní eroze)“ je nasměrována k postupné přípravě a přizpůsobení předpokládané změně klimatu vhodnými adaptačními opatřeními a k omezení negativních důsledků nadměrné vodní eroze z plošného odtoku vody.

Z těchto hledisek je potřebné:

- připravit návrhy legislativních opatření pro dosažení provázanosti zpracování plánů oblastí povodí s řešením komplexních pozemkových úprav;
- uplatňovat v genelech odvodnění urbanizovaných území koncepci nakládání s dešťovými vodami, umožňující jejich zadržování, vsakování i přímé využívání;

- uplatňovat požadavky pro „dobrý zemědělský a environmentální stav“ a požadavky „cross compliance“ s ohledem na zvýšení vsakování vody;
- zajistit obnovu funkcí stávajících vodních nádrží odstraněním sedimentů;
- zajistit ochranu lokalit vhodných pro umělou akumulaci povrchových vod pro účely kompenzace dopadu klimatické změny.

Podkapitola 2.3 „Opatření v ochraně před povodněmi a dalšími škodlivými účinky vod“ uvádí další doporučení:

- Pro efektivní návrhy preventivních protipovodňových opatření hledat vhodnou kombinaci opatření v krajině, která zvýší přirozenou retardaci vody v území a technických opatření, ovlivňujících povodňové průtoky. Při návrhu protipovodňových opatření vycházet z hydro-morfologického mapování říční sítě, z koncepčních studií odtokových poměrů a studií protipovodňových opatření v ucelených povodích, zahrnujících analýzy faktorů ovlivňujících erozi a odtokové poměry s vytíčováním ploch a pozemků, které jsou zdrojem eroze a povrchového odtoku a analýzy možných variant koncepcí řešení protipovodňové ochrany včetně analýzy nákladů a užiteků a rizikové analýzy.
- Do konce roku 2008 dokončit a vymezit záplavová území podél významných vodních toků zastavěných území, na zastavitelných plochách podle územně plánovací dokumentace, případně podle potřeby v dalších územích za účelem určení rozsahu potenciálně ohrožených území a následně promítnout do plánů oblastí povodí.
- V plánech oblastí povodí budou ve spolupráci s kraji stanovena území, která vyžadují ochranu před povodněmi z hlediska významnosti, včetně standardů jejich ochrany a území, která mají být využita ke zmírnění povodní.
- Do poloviny roku 2009 aktualizovat na principu předběžné opatrnosti stávající systém územní ochrany lokalit hydrologicky a morfologicky vhodných pro akumulaci povrchových vod v dlouhodobém výhledu, jako jednoho z adaptačních opatření na očekávané klimatické změny v příštích 50 až 100 letech, které se mohou projevit zvýšenou extremitou výskytu suchých období a povodňových situací. Pro tento účel novelizovat institut vodního zákona (chráněné oblasti přirozené akumulace vod) doplněním o oblasti vhodné pro umělou akumulaci povrchových vod se stanovením regulativů územní ochrany a zmocněním k vyhlášení těchto lokalit nařízením vlády účinným nejpozději do doby schválení plánů oblastí povodí. Při přípravě seznamu lokalit vhodných pro akumulaci povrchových vod přihlídnout k socioekonomickým důsledkům územního hájení a projednání s dotčenými kraji a obcemi.
- Dále rozvíjet, zdokonalovat a modernizovat vybavení informačních systémů předpovědní a hlášené povodňové služby na státní, regionální a místní úrovni. K tomu využít finanční podpory z Operačního programu Životní prostředí.

PHP ČR představuje dlouhodobou koncepci v oblasti vod se zaměřením na šestileté období, tj. od roku 2007 až do roku 2012. Termíny v něm stanovené k realizaci jednotlivých kroků jsou postupně plněny.

Kromě protipovodňových opatření, vycházejících z PHP ČR, zohlední projektant v územně plánovací dokumentaci návrh protipovodňových opatření vyplývajících z dalších relevantních oborových dokumentů a podkladů poskytnutých dotčenými orgány jako např.:

- Plány oblastí povodí
- Povodňový plán České republiky
- Plán rozvoje vodovodů a kanalizací České republiky a Plán rozvoje vodovodů a kanalizací krajů.

Plány oblastí povodí [7] (dále POP)

Plány osmi oblastí povodí (povodí Horního a středního Labe, povodí Horní Vltavy, povodí Berounky, povodí Dolní Vltavy, povodí Ohře a Dolního Labe, povodí Odry, povodí Moravy a povodí Dyje) pořídili správci povodí (státní podniky Povodí) podle své územní působnosti ve spolupráci s příslušnými krajskými úřady a ústředními vodoprávními úřady a byly do konce roku 2009 schváleny zastupitelstvy jednotlivých krajů. Jsou publikovány na internetových stránkách pořizovatelů.

Problematika ochrany před povodněmi je v POP obsažena v kapitole D. a obsahuje návrhy opatření ke splnění přijatých cílů ochrany před povodněmi PHP ČR:

- Opatření ke snížení odtoku vody z povodí;
- Výstavba suchých nádrží (poldrů) s objemem nad 50 tis. m³;
- Úprava koryt vodních toků v zastavěných obcích přírodě blízkým způsobem;
- Zvyšování retenční schopnosti krajiny a omezování vzniku povodní přírodě blízkým způsobem;
- Ochrana proti erozi a omezování negativních důsledků povrchových odtoků vody;
- Protipovodňová opatření s retencí;
- Protipovodňová opatření podél vodních toků;
- Zvyšování bezpečnosti vodních děl;
- Studie odtokových poměrů a vymezování záplavových území;
- Obnova, odbahnění a rekonstrukce rybníků a výstavba vodních nádrží;
- Protipovodňová opatření realizovaná v rámci pozemkových úprav;
- Provádění protipovodňových preventivních opatření na drobných vodních tocích a v jejich povodích a proti-erozní opatření na lesních půdách, sanace nátrží, erozních rýh a hrází, stabilizace strží na pozemcích určených k plnění funkce lesa;
- Budování a modernizace informačních systémů předpovědní povodňové a hlášené služby;
- Podpora zpracování mapových podkladů o povodňovém nebezpečí a povodňovém riziku.

5.2 Další opatření

Opatření v krajině

Povodně, které na území České republiky v minulých letech opakovaně proběhly, vyvolávají diskuse o tom, zda problémy povodňové ochrany je lépe řešit (mimo jiné) zvětšováním retenční schopnosti krajiny nebo jen technickými opatřeními. Jak hodnocení na území České republiky, tak i zahraniční zkušenosti ukazují, že optimálním řešením je kombinace obou přístupů, založených na podrobné znalosti charakteristiky území s podchycením vzájemných vazeb. K uvedeným přístupům je nutné přiřadit i vhodné zemědělské využívání krajiny, tedy vlastní způsob obhospodařování půdy.

Opatření ke zvýšení retenční schopnosti krajiny patří k preventivním protipovodňovým opatřením. K docílení zvýšení retenční schopnosti přispívají:

- optimální druhová skladba lesů s vyšším podílem listnatých dřevin,
- širší věková skladba lesů, zamezení holosečí,
- usměrňování zemědělské činnosti v krajině (správné umísťování vhodných kultur, vhodný způsob obdělávání, snížení podílů erozně náchylných plodin v rizikových povodích),
- vhodné pozemkové úpravy,
- rozšíření ploch s trvalým travním porostem,
- zachování a zřizování přirozených překážek povrchového odtoku (remízky, mezí, průlehů, příkopů, mokřadů a přirozených nádrží),
- zachování přirozené linie toků v krajině, meandrů a slepých ramen na vodních tocích,
- hrazení bystřin,
- omezení zpevněných ploch v zastavěném území,
- regulace zemědělské činnosti v záplavovém území.

Zhoršený vodní režim může být způsoben např. nadměrným zorněním půdy, odstraněním stabilizačních mezí, hydromelioračními úpravami v pramenných oblastech, zhutněním půd, zhoršeným zdravotním stavem lesa a snížením hydrické funkce lesa, nelze vyloučit i možnou souvislost se změnou klimatu. Důsledkem zhoršeného vodního režimu je zejména větší rozkolísanost průtoků ve vodních tocích a přibývání vodohospodářsky pasivních povodí.

Základní technická opatření na ochranu před povodněmi, která lze považovat za preventivní, jsou:

- pozemkové úpravy s návrhem vodohospodářských opatření,
- budování protierozních vsakovacích a odlehčovacích nádrží,
- dostatečná údržba vybudovaného odvodnění,
- vhodné trasování liniových staveb (zamezení nebo naopak využití hradičeho efektu zejména dopravních staveb),
- zajištění a regulace odtoku vody z krajiny vč. respektování

vání hydrologických údajů vodních toků při návrhu dimenzí mostních profilů a propustků,

- čištění koryt vodních toků, údržba břehových porostů ve vhodné druhové, věkové a prostorové skladbě,
- minimalizace výskytu odplavitelných materiálů a výrobků, které mohou ovlivnit průtočné profily v záplavovém území,
- budování údolních nádrží se stanoveným manipulačním řádem ve vhodných profilech,
- výstavba a obnova malých vodních nádrží včetně rybníků se stanoveným manipulačním řádem (ponechání akumulacních prostor),
- výstavba a údržba suchých nádrží (poldrů),
- regulace a stabilizace toků v zastavěných územích obcí (ohrázování toků a objektů na nich – jezů, umístění usměrňujících hrází dále od břehové čáry).

Zásady navrhování technických opatření

Návrh technických opatření musí zajistit především snížení škod při průchodu velkých vod. To mohou zabezpečit údolní a jiné nádrže s možností regulace odtoku, úpravy vodních toků, systémy ochranných hrází a poldry. Záchytné nádrže přispívají ke snížení kulminačních průtoků, a tím ke snížení nebo přímo vyloučení následných škod. Předpokladem účinnosti opatření je nejen odborný návrh těchto vodních děl, ale následně i jejich provozní údržba a bezchybné vlastní provozování odborníky.

V případě návrhů na úpravu vodních toků a systému hrází je situace složitější, především v horských oblastech (horní část vodních toků s bystřinným prouděním). Velice negativně působí překážky v záplavových územích, které komplikují odtok, většinou jsou destruovány a odneseny po vodním toku, kde v kritických profilech, jakými jsou např. silniční a železniční mosty, způsobí zatarasení a mohou vyvolat další následné škody. Překážky v území se rovněž podílejí na zhoršování odtoku a mají značný vliv na zvyšování následných škod.

Správcí vodních toků (Povodí, s.p., Lesy ČR, s.p.) musí prověřit stavby v záplavových územích z hlediska jejich vlivu na odtok při povodňových situacích, aby bylo možno postupně uvolňovat záplavová území odstraňováním dočasných staveb (které lze následně povolovat jen zcela výjimečně) a zejména pak provést razantní likvidaci staveb "černých", t.j. nepovolených. Údržba břehových a doprovodných porostů musí být prováděna s akceptováním priority ochrany proti škodlivým účinkům povodní, samozřejmě s přihlédnutím k logickým požadavkům na ochranu přírody. Ke dvěma klíčovým problémům tedy patří povolená i nepovolená výstavba a rovněž i necitlivá údržba stromů a keřů. Je nutno zabezpečovat vyvážený přístup ochrany přírody a vodohospodářských rizik.

V případě vodních toků s dobře navrženými a kvalitně vybudovanými úpravami lze očekávat plnění jejich úloh při odvádění vod.

Pozemkové úpravy

Účinným nástrojem zejména pro realizaci protipovodňových opatření jsou **pozemkové úpravy**, pořizované pozemkovými úřady. Pozemkové úpravy **v plánu společných zařízení podrobněji navrhuji a realizují protierozní a vodohospodářská opatření** s cílem zpomalit a omezit povrchový odtok.

V dokumentacích pozemkových úprav, ale i v lesních hospodářských plánech a dalších obdobných resortních dokumentech, je obsažena řada protierozních a vodohospodářských opatření, která je třeba při pořizování územně plánovací dokumentace obcí respektovat.

Návrh opatření pro ochranu území před povodněmi je jedním z výstupů pozemkových úprav, které navrhuji protierozní a vodohospodářská opatření s ohledem na účinky vodní eroze s cílem zpomalit a omezit povrchový odtok a v neposlední řadě i omezit množství splavenin a plavenin.

Protierozní opatření

- organizační – optimální velikost a tvar pozemků;
- agrotechnická – zatravnění, zatravněné údolnice, zalesnění;
- technická – sloužící ke zvýšení retenční schopnosti krajiny jako např. průlehy, příkopy, zasakovací pásy, sedimentační pásy, protierozní meze, záchytné sedimentační nádrže, ochranné hráze, asanace strží, objekty pro hrazení bystrin, stupně, skluzy, vývory.

Vodohospodářská opatření

- **ke zlepšení vodních poměrů** – zasakovací průlehy, záchytné příkopy s doprovodnými liniovými porosty, meze, pokud nejsou již součástí protierozních opatření, a dále i vodní nádrže, a to s ohledem na zlepšení vodního režimu krajiny;
- **k odvádění povrchových vod z území** – prvky povrchového odvodnění pozemků, ochranné hráze, zkapalnění vodního toku, řízená inundace;
- **k ochraně před povodněmi** – retenční a krajinné nádrže vč. poldrů, ochranné hráze, úprava koryta vodního toku pro zvětšení průtočnosti, zasakovací pásy podél vodních toků, to vše se zaměřením na transformaci povodňových vln;
- **k ochraně povrchových a podzemních vod** – obvykle se jedná o technická protierozní opatření, ale i trasování cestní sítě včetně příkopů a odvodňovacích rýh tak, aby plnila i protierozní funkci;

- **k ochraně vodních zdrojů** – akceptování ochranných pásem a tím zabezpečit požadovaný režim na stanoveném území;
- k rekonstrukci u stávajících vodních děl na vodních tocích a u nevyhovujících staveb;
- k rekonstrukci nebo stavebním úpravám u staveb sloužících k závlaze a odvodnění pozemků;
- k revitalizaci vodních toků;
- k mokřadním systémům.

6. SOUČINNOST ORGÁNŮ VEŘEJNÉ SPRÁVY PŘI OCHRANĚ PŘED POVODNĚMI

Přestože každý vlastník nebo uživatel nemovitostí na vodních tocích nebo v záplavovém území má povinnost činit preventivní opatření k ochraně nemovitostí před škodlivými účinky povodní, projevuje se při řešení této problematiky nezastupitelná úloha obce. Obec ve svém správním území má navrhnout a realizovat fungující opatření na ochranu před povodněmi.

Územní plán pro území obce zpravidla pořizuje obecní úřad obce s rozšířenou působností – úřad územního plánování, který spolupracuje s vodoprávními úřady a správci vodních toků.

Pořizovatel územně plánovací dokumentace ji v jednotlivých fázích pořizování zákonem stanoveným postupem projednává s dotčenými orgány. Jedním z dotčených orgánů je i **vodoprávní úřad obce s rozšířenou působností**, který dle vodního zákona (§ 106 odst. 2) uplatňuje stanoviska k územním a regulačním plánům. Pořizovatel územního plánu musí důsledně dbát, aby vodoprávní úřad jako dotčený orgán své stanovisko vždy vyjádřil. Budou-li jeho speciální požadavky, týkající se opatření na ochranu před povodněmi, do územně plánovací dokumentace zapracovány, předchází se problémům a sporům v rámci následného územního a stavebního řízení.

Vodoprávní úřad se vyjadřuje k umístění stavby jako dotčený orgán při **územním řízení**, zda je zamýšlená stavba z vodohospodářského hlediska možná, případně za jakých podmínek. V aktivní zóně se nesmí situovat žádné nové stavby. Mimo aktivní zónu ve stanovených záplavových a ostatních známých záplavových územích mohou být navrhovány a povolovány nové stavby; v těchto případech je ale nezbytné dodržet podmínky stanovené vodoprávním úřadem.

Vodní zákon v ustanoveních § 17 a § 18 stanovuje, k jakým stavbám, zařízením, popřípadě činnostem, které mohou ovlivnit vodní poměry (např. stavby a zařízení ve vodních tocích, jejich korytech a na pozemcích při nich), je třeba

souhlas vodoprávního úřadu. K vysazování, kácení a odstraňování stromů a keřů v záplavových územích je třeba povolení vodoprávního úřadu.

Vodoprávní úřady, které vykonávají státní správu na úseku vodního hospodářství, jsou obecní úřady, újezdní úřady na území vojenských újezdů, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady a Ministerstvo zemědělství jako ústřední vodoprávní úřad. Tímto nejsou dotčena ustanovení o povodňových orgánech. Ministerstvo životního prostředí má dle vodního zákona taxativně vymezené působnosti, do kterých mimo jiné spadá ochrana před povodněmi, zajišťování koordinace plánů v oblasti vod a programů opatření v rámci mezinárodní spolupráce ochrany vod v oblasti povodí Labe, Dunaje a Odry.

Správci povodí jsou správci vodních toků (Povodí, s. p., Lesy ČR, s. p.) a rovněž plní úkoly při ochraně před povodněmi; jedná se o právnické osoby zřízené podle zvláštního zákona¹.

Správu drobných vodních toků jsou oprávněny vykonávat i obce, jejichž územím drobné vodní toky protékají, nebo fyzické osoby nebo právnické osoby, jimž drobné vodní toky slouží nebo s jejichž činností souvisejí, určené Ministerstvem zemědělství. O určení správce drobného vodního toku rozhoduje Ministerstvo zemědělství na základě žádosti.

Na území vojenských újezdů² zajišťuje správu drobných vodních toků Ministerstvo obrany. Na území národních parků zajišťují správu drobných vodních toků Správy národních parků³.

Důležité je i sledování **změn využití území při vodních tocích**. Veškeré aktivity zde musí být sledovány orgány **státního dozoru** ve věcech územního plánování a stavebního řádu (§ 171 stavebního zákona), tak orgány obce s rozšířenou působností, která má mimo jiné **funkci povodňového orgánu** (§ 79 vodního zákona). Stavební úřady by při své běžné činnosti měly zejména v záplavových územích dozírat nad stavební činností a řešit nepovolené stavby např. chat, přístřešků, plotů, skleníků.

7. DOKUMENTY ZVEŘEJNĚNÉ NA INTERNETU

- Politika územního rozvoje České republiky 2008, MMR a ÚÚR, Brno, 2009, ISBN 978-80-87318-04-1 <http://www.mmr.cz/getdoc/873d1a09-3b9d-4a12-9924-e42e-b641a0ad/III--Navrh-PUR-CR-2008>
- Územně plánovací podklady, ÚÚR, Brno, 2010 <http://www.uur.cz/default.asp?ID=3205>
- Plán hlavních povodí České republiky, MZe a MŽP, Praha, 2007, ISBN: 978-80-7084-632-2 http://eagri.cz/public/web/file/18971/PlanHlavPov_schvaleny_vladou1_1_.pdf
- Plán oblasti povodí Horního a středního Labe, Povodí Labe, státní podnik, Hradec Králové, 2009 <http://www.pla.cz/planet/projects/planovani/hlavni.aspx>
- Plán oblasti povodí Horní Vltavy, Povodí Vltavy, státní podnik, Praha, 2009 <http://www.pvl.cz/planovani-oblasti-vod/horni-vltava>
- Plán oblasti povodí Berounky, Povodí Vltavy, státní podnik, Praha, 2009 <http://www.pvl.cz/planovani-oblasti-vod/berounka>
- Plán oblasti povodí Dolní Vltavy, Povodí Vltavy, státní podnik, Praha, 2009 <http://www.pvl.cz/planovani-oblasti-vod/dolni-vltava>
- Plán oblasti povodí Ohře a Dolního Labe, Povodí Ohře, státní podnik, Chomutov, 2009 <http://www.poh.cz/VHP/vhp.htm>
- Plán oblasti povodí Odry, Povodí Odry, státní podnik, Ostrava, 2009 http://www.pod.cz/planovani/cz/plan_oblasti_povodi_odry.html
- Plán oblasti povodí Moravy, Povodí Moravy, s. p., Brno, 2009 <http://www.pmo.cz/pop/2009/morava/end/index.html>
- Plán oblasti povodí Dyje, Povodí Moravy, s. p., Brno, 2009 <http://www.pmo.cz/pop/2009/dyje/end/index.html>
- Kyselka, I. a kol., Koordinace územních plánů a pozemkových úprav, ÚÚR, VÚMOP, MMR, MZe, Brno, 2010 <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/metodicke-prirucky-a-publikacni-materialy/2010/KoordinaceUP-310510.pdf>
- Hyvnar, V. a kol., Limity využití území, III. vydání, ÚÚR, MMR, Brno, 2007 <http://www.uur.cz/default.asp?ID=2591>

¹ Zákon č. 305/2000 Sb., o povodích.

² Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR, ve znění pozdějších předpisů.

³ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

8. SOUVISEJÍCÍ PŘEDPISY

- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 12/2002 Sb., o státní pomoci při obnově území postiženého živelní nebo jinou pohromou a o změně zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o státní pomoci při obnově území), ve znění zákona č. 347/2005 Sb. a zákona č. 278/2009 Sb.
- Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 262/2007 Sb., o vyhlášení závazné části Plánu hlavních povodí České republiky.
- Nařízení vlády č. 203/2009 Sb., o postupu při zjišťování a uplatňování náhrady škody a postupu při určení její výše v územích určených k řízeným rozlivům povodní.
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 470/2001 Sb., kterou se stanoví seznam významných vodních toků a způsob provádění činností souvisejících se správou vodních toků, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška Ministerstva financí č. 186/2002 Sb., kterou se stanoví náležitosti přehledu o předběžném odhadu nákladů na obnovu majetku sloužícího k zabezpečení základních funkcí v území postiženém živelní nebo jinou pohromou a vzor pověření osoby pověřené krajem zjišťováním údajů nutných pro zpracování tohoto přehledu, ve znění vyhlášky č. 93/2006 Sb.
- Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 236/2002 Sb., o způsobu a rozsahu zpracovávání návrhu a stanovování záplavových území.
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 292/2002 Sb., o oblastech povodí, ve znění vyhlášky č. 390/2004 Sb. (platnost pro 1. etapu plánování v oblasti vod)
- Vyhláška č. 393/2010 Sb., o oblastech povodí.
- Vyhláška č. 24/2011 Sb., o plánech povodí a plánech pro zvládání povodňových rizik.
- Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.
- Vyhláška č. 545/2002 Sb., o postupu při provádění pozemkových úprav a náležitostech návrhu pozemkových úprav, ve znění vyhlášky č. 122/2007 Sb.
- Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti.
- Vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů.
- Politika územního rozvoje České republiky 2008, MMR, Praha.
- Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2000/60/ES ustavující rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky.
- Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2007/60/ES o vyhodnocování a zvládání povodňových rizik.
- Nařízení Rady 793/93/EHS k hodnocení rizik.

Název:	OCHRANA PŘED POVODNĚMI V ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ
Zpracoval:	Autorský kolektiv Odboru územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj ČR a kolektiv Ústavu územního rozvoje v Brně
Garant za MMR:	Ing. arch. Hana Bártová, Ing. arch. Martin Tunka, CSc.
Garant za ÚÚR:	Ing. Marie Polešáková, Ph.D.
Grafické zpracování:	Ing. arch. Hana Šimková, Ph.D.
Vydává:	Ústav územního rozvoje Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Odbor územního plánování
Tisk:	Grafex – Agency, s. r. o., Údolní 76, 602 00 Brno
Náklad:	1 500 ks
Vydání:	Třetí aktualizované vydání
Místo a rok vydání:	Brno, duben 2011
Ilustrační fotografie:	Oldřich Stránský, Marie Polešáková (Oslava, srpen 2010)

ISBN 978-80-87318-15-7